

Prawo autorskie - wskazówki

Prawo autorskie – forma ochrony prawnej, która zapewnia autorom oryginalnych dzieł twórczych ograniczoną kontrolę nad reprodukcją i dystrybucją ich pracy. Daje posiadaczowi praw autorskich zestaw praw wyłącznych, ale także oznacza wyjątki od tej ochrony, które mają służyć dobru publicznemu. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.

Przedmiotem prawa autorskiego jest utwór.

Utwór - to każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (Art. 1. 1. Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Prawa autorskie dzielą się na autorskie prawo osobiste oraz autorskie prawo majątkowe, ich przedmiotem jest utwór.

Autorskie prawa osobiste są niezbywalne i przysługują zawsze twórcom.

Autorskie prawa majątkowe przysługują co do zasady twórcom, a uprawniony może je przenosić na inne podmioty. Może też zachować prawa i zezwolić innym na korzystanie z utworu udzielając licencji.

Jak sprawdzić, czy mogę zdeponować pracę?

Przed udostępnieniem materiału w repozytorium należy ustalić jego status prawny. Podstawowe kwestie na które należy zwrócić wówczas uwagę to autorstwo pracy oraz status opublikowania pracy.

1. Autorstwo pracy

Prawo do dysponowania utworem ma jego autor lub właściciel autorskich praw majątkowych. Należy zatem odpowiedzieć na pytanie: kto jest autorem lub współautorem pracy, kto jest właścicielem tych praw.

W przypadku materiałów wieloautorskich należy pamiętać, że współautorzy muszą wyrazić zgodę na deponowanie materiału w repozytorium. Autor deponując materiał oświadcza, że taka zgoda została udzielona.

2. Status opublikowania pracy

- Jeśli praca nie została jeszcze opublikowana i nie zostały nałożone na nią inne prawne ograniczenia prawa do dysponowania utworem ma autor lub autorzy.
- Jeśli praca została opublikowana należy zwrócić uwagę na zapisy umowy zawartej z wydawcą: pola eksploatacji utworu oraz politykę wydawnictwa względem umieszczania prac w repozytoriach.

W przypadku materiałów opublikowanych, na podstawie umowy zawartej z autorem wydawca często przejmuje prawa majątkowe do utworu lub podpisuje z autorem licencję wyłączną, która przyznaje wyłączne prawa do korzystania z utworu na określonych polach wydawcy. Informacje te znajdują się w umowie zawartej z wydawcą.

! Zapisy znajdujące się w umowach często uniemożliwiają późniejsze samodzielne dysponowanie utworem przez autora (niekiedy także deponowanie ich w repozytoriach), dlatego należy uważnie je analizować, a nawet negocjować z wydawcami proponowane warunki.

Zgoda wydawcy na udostępnienie w repozytorium jest konieczna jeśli w zawartej umowie (lub licencji wyłącznej) pojawiły się zapisy dotyczące pól eksploatacji: zwielokrotniania techniką cyfrową, wprowadzania i utrwalania w pamięci komputera, rozpowszechniania w sieci internet. Brak zgody w takim przypadku uniemożliwia publikację.

! To jaką wersję można udostępnić w repozytorium i czy jest to możliwe także uzależnione jest od zapisów znajdujących się w umowie.

Niektórzy wydawcy automatycznie wyrażają zgodę na udostępnienie utworu w ramach swojej polityki wydawniczej. Część wydawców dopuszcza deponowanie utworów w repozytoriach, ale nie zawsze w ich ostatecznej formie, niekiedy są to wersje sprzed ostatecznej publikacji tzw. preprinty, wersje autorskie.

Polityki wydawnicze czasopism i wydawców sprawdzić można w bazie: Sherpa/Romeo <https://v2.sherpa.ac.uk/romeo/>.

- Jeżeli wydawca nie publikuje polityki dotyczącej archiwizowania pracy w repozytorium najlepiej zwrócić się z bezpośrednią prośbą o zgodę na udostępnienie pracy w repozytorium.
- Repozytorium daje możliwość oznaczenia wersji materiału w trakcie deponowania:
 - ☐ *oryginalna wersja autorska (przed recenzją naukową)*
 - ☐ *ostateczna wersja autorska (po recenzji naukowej)*
 - ☐ *ostateczna wersja opublikowana (z zastrzeżonym układem i formatowaniem tekstu)*

W zależności od tego jaką wersję dopuszcza wydawca – taką wersję zgodnie z prawem można udostępnić w repozytorium. Autor deponujący pracę w repozytorium odpowiada za treść zamieszczonych dokumentów i ewentualne naruszenia praw autorskich osób trzecich.

- Po opublikowaniu materiału w repozytorium autor zachowuje swoje prawa majątkowe i może nadal dowolnie nimi dysponować, ponieważ odbywa się to w oparciu o licencję niewyłącznie. Należy mieć jednak na uwadze, aby ewentualne późniejsze umowy nie wykluczyły ani nie ograniczyły korzystania z materiału w ramach licencji udzielonej repozytorium.

Pomocą w zagadnieniach prawnoautorskich w kontekście otwartej nauki mogą służyć poniższe materiały:

Kurs online:

Prawo autorskie w instytucji: Krótki Kurs własności intelektualnej. Materiały dla uczelni

Publikacje:

- K. Siewicz: Otwarty dostęp do publikacji naukowych: kwestie prawne. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2012
- E. Majdecka, K. Strycharz: Otwarta nauka: prawo autorskie i wolne licencje. Warszawa: Centrum Cyfrowe 2018
- P. Szczesny: Otwarta nauka, czyli dobre praktyki uczonych, Stowarzyszenie EBIB 2013
- J. Hofmokr, A. Tarkowski, B. Bednarek-Michalska, K. Siewicz, J. Szprot: Przewodnik po otwartej nauce. Warszawa: Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego 2009